

общеобразовательные учебные заведения, старшая школа, учебные программы по физике, нанонаука, нанотехнологии.

SUMMARY

Zavrazhna Olena, Pasko Olha, Odnodvorets Larysa, Saltykova Alla. Methodology for the Study of some issues of Modern Physics in secondary school.

The article is devoted to the display of modern achievements of physics as a science in the school physics course. The existences of contradictions between modern scientific concepts in physics and content curriculum of discipline have been found. At the same time, it is proved that the curriculum requirements for general education of students has not been specifically formulated in the part of expected results of training on the basic concepts of nanoscience.

The research is based on the general scientific theory and empirical methods: analysis – in order to study modern physics in secondary schools, finding the provision in the learning process of necessary learning tools; synthesis – for designing content for elective courses; observing of the educational process in physics.

Based on the analysis of scientific and technical literature and teaching experience it is shown that the issue of development and implementation of appropriate elective courses in the context of the reform of secondary education are not reasonable: methodology of the use of elective courses while studying modern physics in secondary school has not been disclosed; relevant materials of these courses have not been developed, and there are no methodological and logistical support for their teaching.

It is proved that today there is an urgent need for the development and implementation in the learning process, starting with secondary schools, of tailored training courses that include individual questions of modern physics and nanotechnology.

The authors proposed elective course “Fundamentals of Modern Physics” for high school students. The course objective is to resolve contradictions between modern scientific concepts in physics and curriculums physics. In the article elective course program and guidelines for teachers are revealed. Course content promotes pupils with the modern scientific world. Holding this course the authors consider appropriate in the end of the 11th class curriculum.

The effective implementation of the foundations of modern physical science in the educational process of secondary schools requires creating programs and teacher training courses and developing of appropriate methodological provision of the studied subjects.

Key words: *physics, methods of teaching physics elective course, secondary schools, high school curriculum in physics, nanoscience, nanotechnology.*

УДК 781.2:378.036

Олександр Калустьян

Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID ID 0000-0002-1910-362X

DOI 10.24139/2312-5993/2017.03/198-209

УСВІДОМЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ФАКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАСОБІВ МУЗИЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ І СТАНОВЛЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД МУЗИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ

У пропонованій статті ми розглядаємо звукові музичні комплекси як кінцевий продукт структурної організації моделі за результатами співвідношення загально-фактурних процесів у контексті сукупності компонентів композиторської техніки на рівні інтеграційних варіантів взаємодії засобів музичної виразності. Така

постановка питання вимагає розуміння комплементарного принципу часової організації музичного матеріалу у площині метро-ритмічних показників та звуковисотного узгодження елементів музичної мови, що дає можливість усвідомити значення інструктивно-нормативних положень синтезу вертикалі відповідно до конкретних ситуацій.

***Ключові слова:** комплементарність, диференціація, типологія, інтеграція, моделювання, фактурний комплекс, архітектоніка, взаємодія, систематизація.*

Постановка проблеми. Ураховуючи той факт, що будь-яка реалізація творчого задуму повинна здійснюватися в системі конкретно визначених професійних канонів, треба усвідомлювати неможливість звучання музичного твору поза фактурними внутрішньо-інтеграційними процесами. У даному випадку фактура є водночас і способом викладу окремих виразових елементів (наприклад гармонії), і методом їх сполучення відповідно до технології координації взаємодії (наприклад мелодії і гармонії). За аналогією – це як технологічні варіанти роботи з матеріалом при втіленні «художнього засобу». Цей термін вживається також в образотворчому мистецтві (наприклад, у малярстві, скульптурі). Неоднозначність варіантів фактурної організації вимагає диференціації бачення кожної складової цілого, яка формує індивідуальну характеристику музичної мови твору у співвідношенні з іншими факторами, оскільки інтеграційні механізми впливу на кінцевий результат звучання визначають структурні пріоритети моделювання.

Аналіз актуальних досліджень. У контексті аналітичних напрямів вивчення питання висвітлюються основні положення організації фактурної субстанції як модульної поліструктурної системи, де комплексно розглядаються алгоритмічні варіанти моделювання, зміни звуковисотних співвідношень у часі і просторі, закономірності конструктивної й функційно-акордової організації, модуляційні процеси, кількісні характеристики голосів і ліній, види фактури відповідно до класифікації, прийоми мелодичної фігурації, інтервальні співвідношення в одномоментних звучаннях, гетероритмічні групування, принципи метроритмічної пульсації, прийоми поліфонізації фактури. Велику роль відіграють жанрово-стильові особливості та формотворчі процеси організації музичного матеріалу.

Мета статті – висвітлити основні процеси поетапного становлення кінцевого результату у визначеності розуміння принципів організації та взаємодії засобів музичної виразності як сформованого об'єкту звучання. Важливим моментом є розуміння значення акцентації уваги на той чи інший елемент музичної тканини, оскільки це впливає на трансформацію фактурного балансу співвідношення їх звучання, і в залежності від специфічних властивостей, визначає технологію фактурної організації. Такі процеси взаємодії є найбільш потужним прийомом урізноманітнення та збагачення фактурних комплексів, де всі засоби можна використовувати в

різних варіантах співвідношень, починаючи від абсолютної прозорості одноголосся і закінчуючи максимальною насиченістю виразових засобів музичної мови. Але в кінцевому підсумку треба усвідомлювати, що фактура – явище індиферентне і є лише нотографічним підтвердженням процесів комплементарної організації музичного матеріалу.

Методи дослідження. У процесі роботи над даною статтею використовувалися різноманітні методичні принципи, пов'язані з вивченням структурних особливостей організації матеріалу, аналізом ретроспективних процесів, узагальненням жанрово-стильових характеристик відповідно до технологій моделювання фактурних комплексів.

Виклад основного матеріалу. Становлення загальних положень типологізації і різновидів фактури мають історичне походження й поетапність розвитку. Особливості фактурних закономірностей дають можливість говорити про те, що протягом історичного розвитку музичного мистецтва фактура постійно знаходиться в стані експерименту, тобто вона є творчою лабораторією, коли дослідження можливостей синтезу елементів відбувається в умовах, притаманних конкретним епохам, де усвідомлення й систематизація образно-сміслових зв'язків творчості композиторів індивідуалізує стильові ознаки і розмежовує етапи виникнення та становлення новітніх фактурних технологій, пов'язаних із особливостями стилів.

За своєю сутністю, визначення стилю – багатовекторне явище, що лежить у площині характерності засобів виразності (сукупно й окремо) притаманних твору, композитору, творчому напряму.

Велику роль стилістика відіграє у свідомому розрахунку співвідношення структурної організації і процесу розвитку, коли пропорційність частин фактурного комплексу вимагає усвідомлення формотворчих процесів, оскільки закономірності побудови музичних творів, виклад і розвиток музичного матеріалу безпосередньо пов'язані з прийомами та засобами втілення художнього задуму в умовах стильових характеристик. Таким чином, стиль і загальна архітектоніка фактурної організації засобів музичної виразності передбачає структурне вирішення спеціального загально-естетичного поняття художньо-організованого втілення змісту і структури моделі фактурного комплексу як узагальнення художньої організації музичного матеріалу в кінцевому підсумку. У даному випадку виникає поняття пропорційного співвідношення фактури і структурної організації об'єкту в часі за індивідуальними пріоритетними значеннями, де фактура – це спосіб викладу матеріалу, а структурна організація в часі – це його розвиток та компоновка як у цілому, так і в окремих частинах.

Характеристики перебігу часу в музиці охоплюються поняттями ритму і метру. Тому в процесі фактурної організації складових компонентів

музичного матеріалу, ритм у своєму інструктивному розумінні звужується до часової характеристики звуків та їх співвідношень, а метр є мірою та показником часу. У ширшому значенні й розумінні архітектоніки фактурних комплексів можна говорити про ритмічні властивості та співвідношення і характерну пульсацію більших побудов – мелодичних фраз, речень, видів періодів, розділів форми. Велике значення має агогіка, яка безпосередньо стосується швидкості звукових імпульсів. Ураховуючи історичний розвиток музичного мистецтва, відчуття часу не раз змінювалося, що зумовлювало розбіжності у трактуванні визначення даних понять.

Усвідомлення метро-ритмічних процесів на рівні практичного поєднання комплектуючих звукової організації засобів музичної виразності відповідно до творчого задуму є необхідною умовою вирішення фактурних питань у професійній діяльності. Насиченість фактурного комплексу різноманітними елементами музичної мови вимагає чіткої послідовності організації співвідношення цифрових систем, пов'язаних із розрахунками метро-ритмічної організації. Визначимо розмежування цифрових систем за сутністю індивідуальних важелів впливу на механізм фактурної реалізації твору.

Метрична система – сумарна організація послідовного чередування акцентованих і не акцентованих одиниць у різних варіантах кількісних співвідношень тривалостей сильних і слабких долей відповідно до цифрових значень чисельника і знаменника розміру такту.

Ритмічна система – послідовний рух кількості звуків і пауз, різноманітних або одноманітних тривалостей на фоні будь-якої метричної цифрової системи, де загальна сума всіх тривалостей дорівнює цифровим значенням розміру в контексті визначеної за темпом одиниці часу.

У результаті взаємодії метричних і ритмічних цифрових систем організації музичного матеріалу відбувається розмежування фактурного комплексу в часі, де структурна одиниця (такт) визначається сумою тривалостей відповідно до результатів співвідношення цифрових значень чисельника і знаменника розміру.

Як структурну одиницю фактури такт можна уявити періодом метру. Чим сильніший контраст акцентованих та неакцентованих частин, тим яскравіше виявляється періодичність музичного розвитку, і значення такту зростає прямо пропорційно до активізації цих процесів. Така періодизація створює позитивні умови для визначеності рівня однорідності простору, у якому фактура постає водночас і способом викладу окремих виразових елементів, і способом їх метроритмічного сполучення та координації.

Бачення впливу стильових особливостей на фактурну організацію вимагає усвідомлення музичного мислення та творчого методу композитора, що тісно пов'язано з його світоглядом у контексті суспільної історичної формації. Тому стилістичні ознаки фактурних процесів належать не тільки до творчості окремих композиторів, але й до школи, напряму,

епохи, національних особливостей музики. Стиль і фактурний виклад визначаються поняттям «музична мова», що дає можливість використовувати їх в аналогічному сенсі, оскільки музична мова – це комплекс засобів виразності, де завжди присутні стильові ознаки і, навпаки, кожний стиль передбачає характерні риси музичної мови. Таким чином, ці поняття тісно пов'язані між собою, є взаємообумовленими, але неоднозначними.

Жанрові характеристики музичного матеріалу традиційно спрямовують увагу на пошуки історично визначених нормативних звукових узагальнень, класифікованих за специфічними ознаками, коли технологічні стереотипи звужують спектр сприйняття фактурних трансформацій до бачення й розуміння тільки статистично-стандартних варіантів взаємодії засобів музичної виразності. Такий підхід до фактурно-жанрової визначеності, з одного боку, має позитивні моменти, але дає тільки загальну уяву про різні види комплементарної систематизації, не акцентуючи увагу на невичерпних можливостях інтеграційних процесів у визначенні жанрових класифікацій. Сама диференціація жанрів тільки за специфікою виконавських засобів є доволі умовною, оскільки не спрямовує нашу увагу на процес комплексної фактурної організації й обумовлює тільки технічно-виконавські особливості організації фактурної тканини.

Розглядаючи жанр як різновид твору, що визначається загальним характером його змісту, треба враховувати багатоплановість напрямів і процесів у визначенні й конкретизації, як моно, так і полі-жанрових явищ. Загальні тенденції жанру мають свої різновиди, де враховуються родові та видові особливості, які визначають два смислових орієнтири: за внутрішніми ознаками (характеристика музичного змісту) та зовнішніми (узагальнена й додаткова характеристика). У зв'язку з цим жанрові визначення музичних творів, з огляду на фактурне втілення задуму, часто мають лише умовні значення та змінюють свій смисл в історичному аспекті, що безпосередньо впливає на процеси фактурної організації музичного матеріалу.

Жанрові модифікації впливають на механізм співвідношення засобів музичної виразності в контексті системи музичної мови, де їх змістовні можливості ґрунтуються на об'єктивних властивостях, створюючи умови для втілення фактурного задуму за пріоритетами жанрово-стильових ознак. З одного боку, така фактурна реалізація кожного разу залежить від загального комплексу засобів і контексту музичної побудови, а з другого – цей комплекс або контекст сам утворюється за допомогою засобів, пов'язаних з елементами музики.

Фактурна вертикаль у музиці визначається складом, який узагальнює типологічні особливості викладу музичного матеріалу. Склад, що є одним з важливих і визначних принципів композиції, знаходиться серед таких основних явищ музичного мислення, як лад і ритм. У системі виразових

засобів музичного мистецтва склад реалізується, насамперед, через фактурну організацію вертикалі музичного матеріалу за індивідуальними ознаками викладу відповідно до конкретного творчого задуму. Фактура може мати однотипний склад вертикалі, але частіше зустрічається поєднання різних складів музичної мови.

Склад у музиці, як явище системне, розгалужується і класифікується за властивостями одноголосся та багатоголосся. Одноголосний склад в умовах одночасного звучання більшої кількості голосів за тематичними ознаками диференціюється на монодію та гетерофонію; багатоголосний – на гомофонію та поліфонію.

Важливим фактором організації вертикалі є індивідуальні стильові особливості складу в різні історичні епохи та їх поєднання. Така інтеграція різних складів у XIX та XX ст. призвела до виникнення змішаних і проміжних форм вертикалі, наприклад, поліфонії пластів (результат взаємозбагачення поліфонічного і гомофонного складів).

Склад безпосередньо пов'язаний із проявами діалектики музичного мислення, що передусім має відношення до процесів, пов'язаних із багатоголоссям. Ці риси завжди будуть присутні у викладі музичного матеріалу, але для характеристики складу, насамперед, має значення тематична неоднорідність музичної тканини у випадку одномоментного заміру фактурної вертикалі у варіанті одночасного звучання контрастних мелодичних ліній.

Різноплановість викладу музичної організації за своїм образним значенням і роль співвідношення звукових елементів фактури логічно визначають розподіл музичного матеріалу на рельєфний (який виступає на перший план) та фоновий (лишається другорядним і виконує допоміжні функції). Яскравий індивідуалізований тематичний матеріал, який звертає на себе увагу й запам'ятовується, характеризується як рельєф. Так звані загальні форми руху підпорядковані різним напрямкам у межах фактурної організації. Пасажі, орнаментика, варіанти фігураційних конструкцій (тобто те, що не виявляє індивідуалізованого образно-тематичного мелодичного значення) визначається як фон. Співвідношення рельєфу і фону має подвійне значення: вертикальне (одночасно-одномоментне звучання фактури) та горизонтальне (послідовна зміна фактурних конструкцій). Характерним результатом такого явища є гомофонний склад, який базується на взаємодії мелодії та супроводу. Особливої уваги вимагає горизонтально-послідовне співвідношення рельєфу та фону, що полягає у варіантах трансформації їх взаємодії. Велику роль ці моменти відіграють у диференціації процесів розвитку динаміки, визначеності подання тематичного матеріалу, розподілу супроводжуваних голосів та ліній. Збалансованість фактурної взаємодії рельєфу і фону позитивно впливає на архітектоніку та агогіку твору в контексті концентрації уваги слухача й визначення концептуальних особливостей творчого задуму

композитора. Зміна звучання рельєфу і фону створює особливий контраст, який впливає на загальну драматургію та визначається особливостями жанрово-стильових ознак твору.

У структурно-змістовій організації фактурного багатоголосся узагальнюється передусім дія вертикальної координати, що створює ефект звукової інтеграції взаємодоповнювальних протилежних індивідуальних ладо-тональних, метро-ритмічних, структурно-часових та одномоментно контрастуючих ознак у поєднанні елементів музичної мови. У такому сенсі концепція звукової організації узагальнює поняття гармонії в широкому смислі цього значення в розумінні закономірного фактурного результату сукупного звучання голосів, і орієнтується тільки на нормативно-інструктивні положення, які приводять до утворення акордів терцової структури. Традиційно-класична функціональна ладо-гармонічна система узагальнює різноманітні фактурні перетворення акордових структур. У даному випадку можливості використання і взаємодії засобів музичної виразності не обмежуються тільки вертикальною координатою, оскільки образне сприйняття цілого в контексті особливостей процесів образно-психологічних трансформацій часових властивостей музичного матеріалу в просторі систематизує напрями фактурної організації багатоголосся за структурними ознаками гармонії. Ураховуючи функціональні властивості вертикалі з позиції гомофонної організації, можна визначити декілька структурних різновидів фактури: акордово-гармонічний (сформований за єдиним принципом ритмічної пульсації всіх голосів); звуковий комплекс монодії з супроводом (сольна мелодія з акомпанементом, де середні голоси імпровізувалися за цифрованою системою запису *basso continuo*); і, нарешті, історично сформоване, повне розкриття можливостей гомофонного мислення, що пов'язане з синтезом цих двох протилежних типів фактурної організації засобів музичної виразності, дає такі результати голосоведення в процесі поєднання акордових структур (де тони акорду не обов'язково видобуваються одночасно, оскільки мають властивість звучати послідовно), які зливаючись у сприйнятті, фактурно співвідносяться, не заважаючи один одному, і створюють умови для організації звукового комплексу фактурно-гармонічної системи. Але крім загально діючих нормативних характеристик засобів музичної виразності, у зв'язку з її ускладненням, реаліями композиторської практики, послабленням та руйнуванням тонально-функційної організації, виробилася низка спеціальних технологій: моделювання тональної конструкції цілого твору відповідно до плану початкової структури; використання концентрації гармонічних співвідношень фактурного комплексу в заключних побудовах; розвиток поетапного повторення визначеного гармонічного елементу чи ідеї на різних рівнях.

Подальші процеси розвитку фактурної організації гармонічної вертикалі у другій половині ХХ ст. сформували технологію сонорного звучання музичного матеріалу, де сукупність звукових одиниць багатоголосної кластерної структури, не маючи відношення ні до гомофонного, ні до поліфонічного принципів, визначили внутрішню тембральну спорідненість у контексті переходу гармонії в тембр.

Музичне сприйняття будь-якої багатоголосної фактури, так чи інакше, у визначений момент часу передбачає мелодико-інтонаційний пріоритет основного тематичного голосу (рельєф) і звучання супроводжуючих голосів, які його підкреслюють (фон). У випадку, коли супроводжуючі голоси не втрачають власної інтонаційно-ритмічної самостійності, і кожний із голосів у будь-який момент має право заволодіти тематичною ініціативою, ми постаємо перед фактом поліфонічних перетворень складу багатоголосної організації. Особливості технології співвідношення голосів між собою уособлюють два методичні напрями фактурної організації: контрастна поліфонія – процес одночасного співставлення різних у тематичному відношенні мелодичних ліній; імітаційна поліфонія – орієнтується на тематичний матеріал, викладений в одному з голосів, який потім проходить в інших голосах з деяким запізненням. Специфічний різновид фактурної організації засобів музичної виразності поліфонії вільного стилю це концертна поліфонія, яка базувалася на ехоподібному співставленні гомофонних комплексів об'єднаних єдиним музичним матеріалом, що на сучасному етапі розвитку хорової та інструментальної фактури трансформується в поліфонію пластів. Це полягає в одночасному контрасті паралельного розвитку фактурних рівнів багатоголосної тканини, організованих гомофонними закономірностями або гетерофонією.

Фактурні елементи доцільно розмежувати як первинні (прості) і другорядні (синтетичні). Такі первинні елементи, як звук визначеної висоти і тимчасова одиниця (елементи метроритму) не можуть існувати незалежно один від одного, тому що музичний звук – це не тільки звук визначеної тривалості, але й складовий елемент, уведений у систему тривалостей, тобто в систему перебігу часу, де одиниця виміру може бути виявлена за допомогою послідовності звуків певної тривалості. Таким чином, музичний звук можна трактувати як синтетичний елемент. Слід наголосити, що фактурні елементи поліструктурної організації (складені з декількох звуків) мають складніші конструктивні технології.

Нормативно-традиційні тенденції будови музичної тканини твору в аспекті функціональної взаємодії основних компонентів музичної мови – мелодії, гармонії, ритму – стверджує термінологічне значення поняття функція щодо використання закономірностей ладової організації та науково-методичних досягнень гармонії, де мова йде про ладові або ладотональні функції окремих звуків і співзвуч. У даній ситуації фактура набуває поняття

«фактурна функція», маючи на увазі ту роль, яку відіграє той чи інший елемент музичної мови у фактурному комплексі конкретного твору або його фрагменту. Без цього не може існувати музика як вид мистецтва, а вертикаль як координата, що концептуально підпорядковується конкретно визначеному задуму. Важливі індивідуальні властивості координат полягають у тому, що горизонталь – явище динамічне в поступальному русі часу, а вертикаль – явище статичне і стримує цей рух.

В історії музики спостерігався одночасний вплив двох протилежних, але тісно пов'язаних між собою тенденцій, які стисло й доволі умовно можна назвати диференційованою та інтегрованою. У так званій «новій музиці», ширше говорячи, у тих стилістичних розгалуженнях, які склалися та інтенсивно розвивалися у другій половині ХХ ст., перша з названих тенденцій була важливішою. Саме з нею найбільш були пов'язані реформи тих часів і відкриття новітніх композиторських технологій, що безпосередньо вплинули на процеси організації фактурних комплексів. Відбувся якісно новий принцип розвитку окремих елементів музичної мови. Нових якостей набували ладові звукоряди, де значно трансформовані або динамізовані інтонації традиційних мажору і мінору визначали конструктивні особливості поєднання фактурних рівнів. В акордових структурах посилювалися динамічні та колористичні функції, або відбувалися процеси їх поєднання.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На сучасному етапі розвитку поліритмічних можливостей та поліметричних технологій, окремих специфічно індивідуалізованих інтонацій, які пов'язані з деталізацією психологічного образу й тенденцією до стислого «тезисного» тематизму, виникають можливості альтернативних прийомів фактурної організації засобів музичної виразності, які абсолютно реально можуть конкурували з традиційною широтою мелодичної лінії.

Самостійно культивовані засоби музичної виразності, крім власних ресурсів, створюють безліч своєрідних комплексів, таких, наприклад, як гармонія – фактура, гармонія – тембр, гармонія – регістр, мелодія – фактура, мелодія – тембр тощо. Це відкриває великі перспективи розвитку музичного мистецтва в напрямі реалізації новітніх технологій організації музичного матеріалу та активізації емоційного впливу на слухача. Але одночасно виникають дуже серйозні проблемні питання пов'язані з пошуком нових, алгоритмічно нетрадиційних механізмів співвідношення елементів фактурного комплексу.

Гипертрофія окремих засобів і одночасне зведення їх до мінімуму деструктивно впливають на сформовані закономірності наукових концепцій класичної музики. Почалося активне руйнування системи внутрішнього сполучення елементів, яка протягом віків була незаперечним «кодексом законів» фактурної організації засобів музичної виразності.

Практично руйнуються нормативні основи традиційної композиторської техніки й переглядаються стратегічні положення ієрархії в системі засобів музики, значення звуковисотності та боротьби проти її пріоритетів, ролі функціональності, якісної відмінності звуків, тяжіння, опорності діалектичного зв'язку елементів. Велику роль у руйнуванні і трансформації традиційних типологічних особливостей фактури відіграють композиторські школи, які на сьогоднішній день обумовлюють сучасні розгалуження напрямів розвитку музичного мистецтва, що безпосередньо впливає на весь комплекс організації музичного матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобровский В.П. Тематизм как фактор музыкального мышления / Виктор Бобровский. – М. : Музыка, 1989. – 268 с.
2. Задерацкий В. Музыкальная форма / Всеволод Задерацкий. – М. : Музыка, 1995. – 544 с.
3. Лаул Р. Мотив и музыкальное формообразование / Рейн Лаул. – Л. : Музыка, 1987. – 77 с.
4. Мазель Л. О природе и средствах музыки / Лео Мазель. – М. : Музыка, 1991. – 80 с.
5. Мазель Л. Строение музыкальных произведений / Лео Мазель. – М. : Музыка, 1979. – 536 с.
6. Ручьевская Е. Функции музыкальной темы / Екатерина Ручьевская. – Л. : Музыка, 1977. – 160 с.
7. Стоянов П. Взаимодействие музыкальных форм / Пенчо Стоянов. – М. : Музыка, 1985. – 270 с.
8. Скорик М. Структура і виражальна природа акордики в музиці ХХ століття / Мирослав Скорик. – К. : Музична Україна, 1983. – 159 с.
9. Тіц М. Про тематичну і композиційну структуру музичних творів / Михайло Тіц. – К. : Музична Україна, 1962. – 281 с.
10. Холопова В. Фактура / Валентина Холопова. – М. : Музыка, 1979. – 87 с.
11. Холопова В.Н. Музыкальный ритм / Валентина Холопова. – М. : Музыка, 1980. – 71 с.
12. Якубяк Я. Аналіз музичних творів (Музичні форми) : підручник для вищих музичних навчальних закладів / Ярема Якубяк. – Тернопіль. : СМП «АСТОН», 1999. – 208 с.

REFERENCES

1. Bobrovsky, V. P. (1989). Tematizm kak faktor muzikalnoho myshleniia [Subjectism as a factor of musical thinking]. Moscow: Vyd. Muzyka. (in Russian).
2. Zaderatskii, V. (1995). Muzykalnaia forma [Musical form]. Moscow: Vyd. Muzyka. (in Russian).
3. Laul, R. (1987). Motiv i muzykalnoie formoobrazovaniie [Motif and musical form]. Leningrad, Vyd. Muzyka. (in Russian).
4. Mazel, L. (1991). O prirode i sredstvakh muzyki [About the nature and means of music]. Moscow: Vyd. Muzyka. (in Russian).
5. Mazel, L. (1979). Stroieniie muzykalnykh proizvedenii [Structure of musical works]. Moscow: Vyd. Muzyka. (in Russian).

6. Ruchevskaia, E. (1977). Funktsii muzykalnoi temy [Music theme functions]. Moscow: Vyd. Muzyka. (in Russian).
7. Stoianov, P. (1985). Vzaimodeistviie muzykalnykh form [Interaction of musical forms]. Moscow: Vyd. Muzyka. (in Russian).
8. Skoryk, M. (1983). Struktura i vyrazhalna pryroda akordyky v muzytsi XX stolittia [Structure and nature of the accordion in the music of the XXth century]. Kyiv: Vyd. Muzychna Ukraina. (in Ukrainian).
9. Tits, M. (1962). Pro tematychnu i kompozytsiinu strukturu muzychnykh tvoriv [About thematic and compositional structure of musical creativity]. Kyiv: Vyd. Muzychna Ukraina. (in Ukrainian).
10. Kholopova, V. (1979). Faktura [Texture]. Moscow: Vyd. Muzyka (in Russian).
11. Kholopova, V. N. (1980). Muzykalnyi rytm [Musical rhythm]. Moscow: Vyd. Muzyka. (in Russian).
12. Yakubiak, Y. (1999). Analiz muzychnykh tvoriv (Muzychni formy) [Analysis of music (musical form)]. Ternopil: Vyd. SMP "ASTON". (in Ukrainian).

РЕЗЮМЕ

Калустьян Александр. Осознание интеграционных процессов фактурной организации средств музыкальной выразительности как фактор развития и становления аналитических навыков в процессе работы над музыкальным материалом.

В предлагаемой статье мы рассматриваем звуковые музыкальные комплексы как конечный продукт структурной организации модели за результатами соотношения обще-фактурных процессов в контексте совокупности компонентов композиторской техники на уровне интеграционных вариантов взаимодействия средств музыкальной выразительностей. Такая постановка вопроса требует понимания комплементарного принципа часовой организации музыкального материала в контексте метроритмических показателей и звуковысотного соотношения элементов музыкального языка, что дает возможность осознать значение инструктивно-нормативных положений синтеза вертикали в соответствии с конкретными ситуациями.

Ключевые слова: комплементарность, дифференциация, типология, интеграция, моделирование, фактурный комплекс, архитектоника, взаимодействие, систематизация.

SUMMARY

Kalustian Aleksandr. Understanding of integration processes of textural organization of means of music expressiveness as an indicator of development and formation of analytic skills in the process of work with music material.

This article regards polystructural peculiarities of textural complex which is the result of variant interaction of means of music expressiveness according to their classificational definition and the influence of the final result of sounding of various compositions written for concrete music instruments, instrumental ensembles, orchestras, genre varieties of vocal music and works connected with textural technology of organization of music material, which corresponds to the set task of solution of the question of development and formation of professional level of textural thinking. It creates conditions for stage-by-stage understanding of processes beginning with system analysis of individual peculiarities of means of music expressiveness, variants of their interaction and concrete textural embodiment in accordance with development in time and single-moment sounding.

The formation of professional perception in the direction of vision and understanding of system organization of music material on the level of complementary principles and methods of analysis of unification of component elements of the music expressiveness means in the context of typology of textural generalization gives the possibility to understand structural tendencies of material, peculiarities in genre and style signs, varieties of textural organization on the level of embodiment of methodological regulations of pedagogical activity as well as in the process of solution of creative tasks.

The vision of retrospective peculiarities of textural organization, concretization of internal-textural integration processes, understanding of the influence of conceptual trends of development of composer's technique, mastering the technology of formation of normative-traditional textural complexes play a leading role in the development and formation of structural-system analytic skills.

In the process of work it is necessary to take into consideration standard principles of organization as well as modern achievements of music science. It gives the possibility to orientate independently in questions of traditions and innovation using in practice the vision of stage-by-stage process of development of constructive objective laws of technology of textural organization of material.

In conformity with the complex of knowledge which is formed on the unity of musical-theoretic, professional-creative and professional-methodological principles precise interaction of demands of educational process connected with understanding of material in the context of main complex-systematic of stage-by-stage aspects is provided. It is concentrated in the schematic understanding of abstract-conceptual generalization, in the vision of structural and vector directions given in the logically formed textural structures which are the result of successive-historical processes of appearance of objective laws in the progression of quantitative growth of the basis of normative regulations. The indicated criteria stimulate analytic activity and deepen research creating conditions for appearance of innovational tendencies of perfection educational-methodological process in consistency of assimilation of informational-instructive material that corresponds to the level of modern professional demands on acquiring the final result of special training.

Key words: *complementarity, differentiation, typology, integration, design, textural complex, architectonic, interaction, systematization.*

УДК 371

Тетяна Куцова

Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського

ORCID ID 0000-0001-5285-9122

DOI 10.24139/2312-5993/2017.03/209-221

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ І ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ А. М. ТОПОРОВА

Мета даної статті – узагальнити, згрупувати і представити основні публікації щодо персоналії А. М. Топорова відповідно до періодизації формування його педагогічної спадщини. Застосовано такі методи: пошуково-бібліографічний, зіставлення й порівняння, історико-ретроспективного аналізу. Обґрунтовано чотири періоди у вивченні і осмисленні спадщини А. М. Топорова, згідно з якими проаналізовано та узагальнено наукові праці, спрямовані на дослідження його